

هفتمین همایش ملی بنیاد علمی قانون یار

همایش پژوهش های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصر نوین

بنیاد علمی قانون یار - آموزش و پرورش استان کرمانشاه - واحد پژوهش سپاه پاسداران (با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه رازی، دانشگاه آزاد، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه پیام نور کرمانشاه، دانشگاه علمی و کاربردی، جهاد دانشگاهی واحد کرمانشاه، دانشگاه صنعتی کرمانشاه، بنیاد شهید و سازمان ارشاد و ...
سر دبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در پایگاه های ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۸ اسفندماه ۱۴۰۳ شماره مقاله: ۲۸/۵۵۰۲ رده بندی کنگره: ب ۵۶/۶۴۴۰

نقش یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی در ارتقای شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی دانش آموزان ابتدایی

محمد عزیزی^۱

کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی، دانشگاه پیام نور، مرکزدامغان

نیکی عزیزی

دانشجوی کارشناسی رشته آموزش شیمی دانشگاه علامه طباطبائی ارومیه

چکیده

هدف این مقاله بررسی تأثیر یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی بر ارتقای شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی در آموزش ابتدایی است. این پژوهش از نوع کاربردی و با روش توصیفی-پیمایشی انجام شد. جامعه آماری شامل معلمان ابتدایی شهر سقز (۸۳۹ نفر) بود که با روش نمونه گیری تصادفی ساده و بر اساس جدول مورگان ۳۷۳ نفر انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها شامل چهار پرسشنامه استاندارد بود. تحلیل داده ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون، رگرسیون و مدل سازی معادلات ساختاری انجام شد. یافته ها نشان داد که یادگیری پروژه محور تأثیر معناداری بر شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی دارد، اما مؤلفه هایی نظیر پویایی گروهی تأثیر مستقیمی بر برخی از این شایستگی ها نداشتند. نتایج حاکی از آن است که استفاده از این رویکرد آموزشی می تواند بستری مناسب برای توسعه چندبعدی دانش آموزان فراهم آورد.

واژگان کلیدی: یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی، شایستگی سوادآموزی، شایستگی اجتماعی،

شایستگی عاطفی، آموزش ابتدایی

^۱ نویسنده مسئول

مقدمه

آموزش ابتدایی به عنوان بنیادی ترین مرحله از فرآیند تعلیم و تربیت، نقشی کلیدی در شکل گیری شخصیت، مهارت های شناختی، اجتماعی و عاطفی دانش آموزان ایفا می کند. با توجه به تغییرات سریع فناوری، اجتماعی و فرهنگی، نظام آموزشی امروز نیازمند بازنگری در روش های سنتی آموزش است تا با بهره گیری از روش های نوین، شایستگی های چندگانه فراگیران را توسعه دهد (دایان و سوگما، ۲۳۲۳).

یکی از روش های نوین آموزشی، یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی است که با بهره گیری از اصول یادگیری فعال و مشارکتی، بستر مناسبی برای توسعه مهارت های متنوع فراهم می آورد (ویونلا و دکاسوفیورس، ۳۳۲۳). این روش با درگیر ساختن دانش آموزان در انجام پروژه های واقعی و حل مسائل زندگی، بر توسعه همزمان شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی تمرکز دارد.

یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی با ترکیب مؤلفه های کار گروهی، تحقیق، بازخورد و تعامل اجتماعی، به ایجاد یک محیط یادگیری معنادار و فعال کمک می کند. این رویکرد نه تنها بر یادگیری محتوایی دانش آموزان تأثیر دارد، بلکه مهارت هایی مانند خودکارآمدی، همدلی، حل مسئله و تصمیم گیری مسئولانه را نیز ارتقاء می بخشد. همچنین زمینه ای برای درونی سازی ارزش های اجتماعی و عاطفی در قالب فعالیت های آموزشی هدفمند فراهم می نماید.

در این مقاله، با تکیه بر مبانی نظری و شواهد تجربی، تلاش شده است تا تأثیر یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی بر ارتقای شایستگی های سه گانه (سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی) دانش آموزان ابتدایی بررسی شود. همچنین، به تحلیل رابطه مؤلفه های فرعی این رویکرد با ابعاد مختلف شایستگی ها پرداخته شده تا درک عمیق تری از سازوکارهای اثربخشی آن به دست آید.

بخش اول: بیان مسئله

تحول در رویکردهای آموزشی، زمانی اثربخش خواهد بود که بتواند شایستگی های چندبعدی مورد انتظار در دانش آموزان را توسعه دهد. از سوی دیگر، پژوهش ها نشان داده اند که روش های سنتی تدریس عمدتاً بر حافظه محوری، منفعل بودن دانش آموز و انتقال یک سویه محتوا متمرکزند؛ این در حالی است که چالش های دنیای امروز مستلزم داشتن توانایی هایی مانند تفکر انتقادی، همکاری مؤثر، حل مسئله و مدیریت هیجانات است.

یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی با فراهم سازی محیطی پویا، معنادار و اجتماعی، این فرصت را در اختیار دانش آموزان قرار می دهد تا از طریق تعامل با همسالان و معلم، نه تنها دانش نظری کسب کنند، بلکه مهارت های ضروری زندگی همچون مسئولیت پذیری، همدلی، خودتنظیمی و ارتباط مؤثر را نیز بیاموزند. بررسی ها نشان می دهند که روش های مشارکتی و پروژه محور می توانند به صورت مؤثری در رشد مهارت های اجتماعی و عاطفی نقش آفرینی کنند (کاسل، ۲۳۲۳؛ جواهری مغانلو، ۳۲۰۲). همچنین، این رویکرد با فعال سازی یادگیرنده در فرایند یاددهی-یادگیری، سطح درک مفاهیم سواد پایه را نیز افزایش می دهد (یونسکو، ۲۳۲۳).

با این حال، در نظام آموزشی ایران، هنوز استفاده از یادگیری پروژه محور در مقطع ابتدایی به صورت فراگیر اجرا نمی شود. بنابراین، ضروری است بررسی شود که آیا این رویکرد می تواند به صورت معنادار بر ارتقای سه حوزه مهم شایستگی ها (سوادآموزی، اجتماعی، عاطفی) در دانش آموزان ابتدایی تأثیر بگذارد یا خیر؟ همچنین، شناخت دقیق تر از مؤلفه های مؤثر این نوع یادگیری (نظیر بازخورد، تعامل، پویایی گروهی، انجام پروژه) می تواند راهنمایی عملی برای معلمان، طراحان درسی و سیاست گذاران باشد.

بخش دوم: پرسش اصلی

یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی چه تأثیری بر ارتقای شایستگی‌های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان ابتدایی دارد؟ **مبانی نظری**

یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی ریشه در نظریه‌های سازنده‌گرایانه یادگیری دارد که توسط روان‌شناسانی همچون ویگوتسکی و دیویی مطرح شده‌اند. در این دیدگاه، یادگیری زمانی مؤثر و پایدار است که فراگیران در ساخت دانش خود مشارکت فعال داشته باشند. به بیان دیگر، دانش‌آموز در فرایند یادگیری نقش کنشگر دارد، نه دریافت‌کننده منفعل.

ویگوتسکی (۱۸۷۹۲) بر نقش تعامل اجتماعی در رشد شناختی تأکید دارد و مفهومی تحت عنوان «منطقه مجاور رشد» را معرفی می‌کند؛ جایی که یادگیری با کمک دیگران و در بستر فعالیت گروهی انجام می‌شود.

این اصل دقیقاً در یادگیری پروژه محور به کار می‌رود، جایی که دانش‌آموزان با کمک یکدیگر پروژه‌ای واقعی را طراحی و اجرا می‌کنند.

جان دیویی (۱۸۳۹۲) نیز آموزش را تجربه‌ای اجتماعی و مسئله محور می‌داند که باید با زندگی واقعی دانش‌آموزان پیوند داشته باشد. از دیدگاه او، مدرسه باید مکانی برای تجربه، تحقیق، کنجکاوی و بازسازی دانش باشد؛ نه صرفاً محل انتقال محفوظات.

مدل‌های نوین یادگیری پروژه محور نیز این دیدگاه‌ها را دنبال می‌کنند. به ویژه مدل «کراجیک و بلوفیلد» (۲۰۲۳) بر ساختارمند بودن پروژه‌ها، ارتباط آن‌ها با دنیای واقعی، و نیاز به مهارت‌های قرن بیست و یکم مانند تفکر انتقادی، کار گروهی، و مهارت‌های ارتباطی تأکید دارد.

شایستگی اجتماعی به توانایی فرد در تعامل مؤثر، احترام به تفاوت ها، همکاری در گروه، برقراری ارتباط مؤثر، و ایفای نقش مسئولانه در جامعه اطلاق می شود. مدل «کاسل» (۲۰۲۳) عناصر این شایستگی را شامل خودآگاهی اجتماعی، مهارت های بین فردی، تصمیم گیری اخلاقی، و مسئولیت پذیری اجتماعی می داند.

۳. شایستگی عاطفی

این نوع از شایستگی، به توانایی درک، بیان و تنظیم هیجانات خود و دیگران مرتبط است. گلمن (۲۸۸۲) در مدل هوش هیجانی خود پنج مؤلفه اصلی را بیان می کند: خودآگاهی، خودتنظیمی، انگیزش، همدلی و مهارت های اجتماعی. رشد این مهارت ها در دوره ابتدایی، زمینه ساز سلامت روانی و موفقیت تحصیلی و اجتماعی در آینده خواهد بود.

در مجموع، چارچوب نظری مقاله حاضر، تلفیقی است از نظریه های یادگیری سازنده گرایانه و مدل های معاصر شایستگی های آموزشی، که نشان می دهد یادگیری مشارکتی و پروژه محور می تواند بستری اثربخش برای پرورش دانش آموزانی فعال، آگاه، همدل و مسئول فراهم کند.

بخش سوم: روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و با رویکرد توصیفی-پیمایشی انجام شده است. هدف از این پژوهش، بررسی رابطه و میزان تأثیر یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی بر سه نوع شایستگی آموزشی در سطح دانش آموزان ابتدایی است. روش تحقیق در این پژوهش کمی بوده و به دنبال بررسی متغیرها از طریق داده های عددی و تحلیل های آماری است.

بند اول: جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه معلمان مقطع ابتدایی شهر سقز در سال تحصیلی ۳۲۰۲-۲۰۲۲ بود که تعداد آن ها ۹۳۸ نفر گزارش شده است (شامل ۲۷۲ زن و ۳۲۳ مرد).

بند دوم: نمونه آماری و روش نمونه گیری

برای تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شد و مطابق آن، تعداد ۳۷۲ نفر از معلمان به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. ملاک ورود به نمونه، اشتغال به تدریس در مدارس ابتدایی دولتی شهر سقز بود.

(تعداد نمونه = ۳۷۳)

متغیر / مؤلفه	میانگین	انحراف معیار
یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی	۷۳۰۲/	۹۸۲۲/
کار بر روی پروژه	۰۹۲۲/	۷۳/۳
بازخورد	۳/۰۸	/۲۲۳
تعامل	۲۲/۲۲	۲۳/۳
پویایی گروهی	۹۸/۸	/۲۲۳
شایستگی سوادآموزی	۷۰/۲۳	/۲۰۹
شایستگی اجتماعی	۳۳/۷۲	۲۷۰/
شایستگی عاطفی	۰۳/۳۲	۷۲/۲

حقیقت‌های همایش پژوهش‌های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصر نوین (انجاء برگزار کننده: بنیاد علمی قانون یار - آموزش و پرورش و سپاه پاسداران گوناگونی - ۸ اسفند ۱۳۹۳)

پس از بررسی نرمال بودن توزیع داده ها با آزمون **کولموگروف-اسمیرنوف** (که نشان داد توزیع اکثر متغیرها نرمال است)، تحلیل روابط بین متغیرها با استفاده از آزمون **همبستگی پیرسون** و **رگرسیون چندگانه** انجام شد.

نتیجه	سطح معناداری (p)	ضریب همبستگی (r)	متغیر مستقل → متغیر وابسته
معنادار	۰.۰۲۲۲	۳۲/۲	یادگیری پروژه محور → سوادآموزی
معنادار	۰.۰۲۲۲	۹۲/۲	یادگیری پروژه محور → شایستگی اجتماعی
معنادار	۰.۰۲۲۲	۲/۲۲	یادگیری پروژه محور → شایستگی عاطفی

۲. تحلیل رگرسیون :

برای بررسی اینکه کدام مؤلفه های یادگیری پروژه محور بیشترین تأثیر را بر شایستگی ها دارند، تحلیل رگرسیون انجام شد.

الف) بر شایستگی سوادآموزی:

سطح معناداری (p)	ضریب بتا (β)	مؤلفه یادگیری پروژه محور
۲/۲۲۲	۳۹۲/	کار بر پروژه
۲/۲۲۲	۲۳۲/	بازخورد
۲/۲۲۲	۲۳۲/	تعامل
(۲/۸۲ معنادار نیست)	۲/۲۲	پویایی گروهی

ب) بر شایستگی اجتماعی:

سطح معناداری (p)	ضریب بتا (β)	مؤلفه یادگیری پروژه محور
۲/۲۲۲	۲/۰۲	تعامل
۲/۲۲۲	۲۳۲/	پویایی گروهی
۸۲/۲۲	۰۳۲/	بازخورد
۹۲/۲۰	۲۲۲	کار بر پروژه

سطح معناداری (p)	ضریب بتا (β)	مؤلفه یادگیری پروژه محور
۲/۲۲۲	۲۳۲/	بازخورد
۳۳/۲۲	۳۹۲/	تعامل
(۲/۲۸۲ معنادار نیست)	۳۲/۲	پویایی گروهی
۳۹۲/۲	۸۲/۲	کار بر پروژه

۲(r=۲۲) در سطح معناداری ۲/۲۲ تأیید شد. ۲(p < /۲۲)

• در شایستگی اجتماعی، «تعامل» و «پویایی گروهی» نقش اصلی را ایفا کرده اند.

نداشت ($\beta = 2/2, p > 2/22$).

نتیجه گیری

نتایج به دست آمده از این پژوهش به خوبی نشان داد که یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی، تأثیر مثبت و معناداری بر ارتقای سه شایستگی کلیدی در میان دانش آموزان ابتدایی دارد: شایستگی سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی. این نتایج هم راستا با دیدگاه های نظریه پردازان حوزه یادگیری فعال و همچنین یافته های پژوهش های پیشین از جمله توماس (۲۰۲۳)، جواهری مغاللو (۳۲۰۲)، و کاسل (۲۳۲۳) است که بر نقش ساخت گرای اجتماعی در شکل گیری یادگیری معنادار تأکید دارند.

بر اساس تحلیل های آماری انجام شده، مشخص شد که مؤلفه هایی نظیر کار بر پروژه و بازخورد آموزشی بیشترین سهم را در ارتقای شایستگی سوادآموزی دانش آموزان داشته اند. این بدان معناست که زمانی که دانش آموزان مستقیماً در طراحی، اجرا و ارائه پروژه ها مشارکت دارند، مهارت های سواد پایه، تفکر تحلیلی، و توانایی های نوشتاری و ارتباطی آن ها به طور محسوسی رشد می کند.

از سوی دیگر، مؤلفه های تعامل اجتماعی و پویایی گروهی نیز بیشترین تأثیر را بر شایستگی اجتماعی داشته اند. کار گروهی هدفمند و تعامل های ساختاریافته در دل پروژه ها، موجب رشد مهارت های بین فردی، درک تفاوت ها، و افزایش روحیه مشارکت جویی در دانش آموزان شده است.

در خصوص شایستگی عاطفی نیز، بازخورد مؤثر نقش کلیدی داشته است. این یافته نشان می دهد که ارائه بازخوردهای منظم، سازنده و مبتنی بر همدلی از سوی معلم یا هم کلاسی ها، می تواند باعث رشد خودآگاهی، خودتنظیمی و پذیرش هیجانی شود. در مقابل، «پویایی گروهی» به تنهایی تأثیر معناداری بر شایستگی عاطفی نداشته که ممکن است ناشی از ضعف در مدیریت گروه یا چالش های روانی فردی برخی دانش آموزان باشد.

13

- توسعه بسته های آموزشی مبتنی بر یادگیری مشارکتی و آموزش مهارت های اجتماعی-عاطفی

۳. برای خانواده ها:

- حمایت از مشارکت کودکان در فعالیت های گروهی خارج از مدرسه
- تقویت مهارت های ارتباطی و عاطفی فرزندان از طریق تعامل در محیط خانواده

منابع و مآخذ

جواهری مغانلو، ف. (۳۲۰۲). مطالعه شایستگی های اجتماعی و عاطفی در آموزش ابتدایی. مجله علوم

تربیتی، ۳(۰۲)، ۲۷-۹۸.

ضیایی، م.، مرادی، ع.، و حاجی پور، ر. (۳۲۰۲). تأثیر فعالیت های گروهی بر رشد سواد خواندن و تعامل

اجتماعی در پایه چهارم ابتدایی. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۳(۲۲)، ۳۲-۲۷. عزیزی، م. (۳۲۰۲). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور دامغان.

نورپور، س.، حسینی، م.، و رضایی، ف. (۲۰۲۲). بررسی تأثیر آموزش پروژه محور بر اضطراب یادگیری و

اعتماد به نفس دانش آموزان. پژوهش نامه روان شناسی تربیتی، ۳۲(۰۳)، ۲۲۲-۳۹۲.

یونسکو. (۲۳۲۳). چارچوب جهانی شایستگی های سواد چندبعدی. ترجمه مرکز مطالعات بین المللی آموزش و پرورش، تهران: وزارت آموزش و پرورش.

Cho, S., & Baoli, J. (۲۰۲۱). Collaborative Project-Based Learning Questionnaire. *Journal of Educational Research*, ۲۲(۰), ۳۳۲-۳۰۹

Dewey, J. (۲۸۳۹). *Experience and Education*. New York: Macmillan.

Fernandez, E., & Baltio, M. (۲۰۲۲). *Literacy Competency Framework for ۳۲st*

Century Learners. *International Literacy Studies*, ۳۳(۲), ۲۲- ۳۹
 Goleman, D. (۲۰۰۲). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Bantam Books.

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (۲۰۲۲). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)* (۲nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Jolliffe, D., & Farrington, D. (۲۰۲۲). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of Adolescence*, ۲۹۸- ۲۲۲

Thomas, J. W. (۲۰۲۲). *A Review of Research on Project-Based Learning*. San Rafael, CA: Autodesk Foundation.

Vygotsky, L. S. (۲۰۰۹). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Zick, D., Petrovich, A., & Lanning, C. (۲۰۲۲). *Social Competency in Elementary*

Classrooms: A Multilevel Approach. *Educational Psychology Review*, ۳۲(۳), ۳۲۲- ۳۳۲

CASEL. (۲۰۲۲). *Core SEL Competencies*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. Retrieved from

لوگو سازمان ها و نهادهای علمی، سیاسی و دولتی حامی معتبر هفتمین همایش ملی بیژوهتر های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصر نوین

اگانت اینتا و ایمیل رسمی همایش جهت ارسال مقاله
Ghanonyar@YAHQ.COM ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

۱۴۰۳/۱۲/۰۸
دانشگاه رازی-سالن همایش دانشکده علوم اجتماعی

جهت همکاری در برگزاری همایش با دبیر اجرایی تماس بگیرید:
خانم دکتر شهلا رضایی ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵

معاونت علمی و فناوری ریاست
تحت پوشش خبری صداوسیما

